

ANMÄLAN TILL GULDSPADEN: KLASSEN ”STOR TIDNING”: *DE FALSKA FIXARNA*

Ett undersökande reportage som sätter ljuset på ett okänt Sverige och ett avslöjande av ett fenomen – en svarta börshandel med falska adresser som utnyttjar samhällets allra mest utsatta – som ingen utomstående har känt till eller tagit ansvar för.

1. Vilka deltog i arbetet?

Reportrar: Matilda E Hanson och Josef el Mahdi.

Foto och bildtänk: Malin Bonde, Gunnar Lundmark och Yvonne Åsell.

Redaktör: Björn Malmström. Bildredaktör: Malin Bonde. Redigering: Tobias Rydin, Anna Wetterhall. Grafik: Kalle Källström.

2. Var publicerades jobbet?

Svenska Dagbladet och på SvD.se (reportaget, även översatt till spanska, samt film-klipp).

3. När publicerades/sändes bidraget?

Söndagen den 29 mars 2009. Senare flera uppföljningar.

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

Tips från källa som berättade om en företeelse han/hon misstänkte förekom: handel med adresser. Intervjuerna vi gjorde som förstudie med personer som lever utan papper i Sverige bekräftade att det stämde – och flera var beredda att hjälpa oss med information om det som de kallade ”en maffia”. Vi ville sätta ljuset på ett nätverk som utnyttjar personer som aldrig kan polisanmäla och visa hur de verkar i en värld utan lagar.

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade du/ni?

• Dokument-granskning:

Vi gick igenom samtliga 4 683 domar som Migrationsdomstolens Avdelning 8 som har hand om latinamerikanska fall i Stockholm avkunnat sedan starten den 1 april 2006.

Systematisering gjordes med hjälp av datorstödd journalistik.

• Undercover:

SvD:s reporter låtsades vara nyanländ immigrant för att ta reda på hur nätverken arbetar. Genom att under falsk identitet kontakta "fixare" har reportrarna kunnat dokumentera hur dessa erbjuder sina adresser mot pengar i handen. SvD bedömer att det var det enda sättet att kunna avslöja och beskriva förhållandena. Det blev också ett sätt att skydda källor från repressalier – när personerna vars affärer granskades upptäckte vad som hade hänt skulle de inte kunna ge sig på källorna. När SvD:s reportrar senare intervjuade en av dem som sålt sin adress så nekade hon inte oväntat till att ta pengar för sin tjänst. "Jag hjälper dem bara", sa hon. Då kunde reportrarna visa att de själva betalat henne för en falsk adress.

• Fältarbete:

En stor del av uppgifterna samlades in på plats: observationer tidiga morgnar på platser som källor berättade att daglönare skulle hämtas upp, egna inköp av adresser, telefonsamtal med folk ur nätverket.

Resultatet blev även att SvD i text och bilder kunde visa en del av Sverige som få annars ser. Adressköparna var daglönare, tunt kläda unga män från Latinamerika, som varje dag kan hämtas upp på platser som Gullmarsplan för påhugg som rivare på byggen eller snöskottare på taken i City när snön fallit. Eller som Isaura Vargas, en kvinna från Peru som städar villor svart i välbärgade villaförorter för att försörja sin fyraåriga dotter Juliana.

6. Vilka typer av källor använde du/ni?

- Domar från Migrationsdomstolen, med Migrationsverkets handlingar som bilagor. Där fanns adresserna och förordnade juridiska biträden.
- Intervjuer med ett stort antal personer som levde illegalt i Sverige, varav de flesta intervjuades på spanska. I andra hand med andra personer som på olika sätt kunde ha insyn i villkoren för de ”papperslösa”. Det var allt från poliser och flyktingkonsulenter till representanter för katolska kyrkan.
- I kartläggningen av "fixarna" användes offentliga register. Med ritningar på lägenheterna de bodde i gick det att visa om var rimligt att så många personer kunde vistas där, vilket användes i den grafiska presentationen. Uppgifter om att de levde på sjukpenning och bidrag gick att få ut mot förbehåll.

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

Att få ut uppgifter mot förbehåll hade sina svårigheter. Det krävde mycket extra arbete att skydda källornas anonymitet.

8. Hur lång tid tog projektet?

Två veckors research vid sidan om annat dagligt arbete, sedan två veckors intensivt arbete, från tidig morgon till sen kväll.

9. Har projektet fått några konkreta följder?

Ja:

- Det förekommer inte längre att latinamerikanska asylsökande i massor skrivs på falska adresser i Stockholm. Efter avslöjandet har bedrägeriet upphört, kunde SvD visa i en uppföljande genomgång av hundratals domar i den 3 oktober 2009.
- Röda korset gjorde efter publiceringen en polisanmälan mot den 55-årige "fixare" som var centralfigur i nätverket och som lockat till sig "klienter" med hjälp av visitkort med det röda korset. Utredningen pågår vid en enhet inom Stockholmspolisen som utreder specialbrott. Att använda sig av symbolen Röda korset räknas nämligen som ett folkrättsbrott och Sverige är som stat skyldig att se till att symbolen inte används för att lura de utsatta människor det är meningen att den ska skydda.
- I en mycket ovanlig åtgärd så uteslöts mannen som medlem i Röda korset.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor?

Stort intresse från kollegor men främst från våra läsare. Migrationsverkets Migrationsverkets generaldirektör Dan Eliasson reagerade starkt på uppgifterna i SvD: ”Det är en blandning av förtvivlan och upprördhet. Man blir förbannad också. Människor som kommer hit är väldigt många gånger väldigt utsatta”, sade han.

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans?

Nej.

12. Ange webblänk till artiklarna/inslagen/bokpresentation.

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_2660969.svd